

Munir Mujić, *Moć i granice komentara: Komentar al-Maqāme al-Rūmiyye nepoznatog autora*, Sarajevo: Centar za napredne studije i Orijentalni institut u Sarajevu, 2020. Str. 250.
ISBN 978-9926-471-25-5 (CNS), 978-9958-626-51-7 (OIS).

Knjiga *Moć i granice komentara: Komentar al-Maqāme al-Rūmiyye nepoznatog autora* iz pera Munira Mujića objavljena je u suizdavaštvu Centra za napredne studije i Orijentalnog instituta u Sarajevu 2020. godine. Recenzenti su akademik Esad Duraković i dr. Dželila Babović. Knjiga na svojih dvije stotine i pedeset stranica B5 formata donosi uvod, uvodnu studiju podijeljenu na dva dijela (*Okvir za razumijevanje Komentara al-Maqāme al-Rūmiyye*, str. 11–24, i *Strategije komentara u djelu Komentar al-Maqāme al-Rūmiyye*, str. 25–67), integralni prijevod izvornika s arapskog jezika uz pojašnjenja autora Mujića (*Šarḥ ‘alā al-Maqāma al-Rūmiyya [Komentar al-Maqāme al-Rūmiyye] – prijevod s pojašnjenjima*, str. 71–149) te zaključna razmatranja. Pored integralnog prijevoda izvornika, knjiga obuhvata i prijepis teksta izvornika te je opremljena pratećom naučnom aparaturom, poput sažetka na maternjem jeziku autora i engleskom jeziku, izvorima, literaturom, indeksom, kao i faksimilima nekolicine folija rukopisa pohranjenog u Gazi Husrev-begovoj biblioteci.

U uvodnim poglavljima, Mujić skreće pažnju na tri važna aspekta obrađenog rukopisa. Prije svega, Mujić ukazuje da autor komentara nije poznat. Premda pregalački traga za potencijalnim autor(ima) rukopisa, povlačeći historijske paralele, konsultujući sadržaj samog rukopisa, kao i stihove „nekih pjesnika“ (str. 15–16), podastirući prijevod stihova i komparirajući ih na stilskoj i terminološkoj ravni ne bi li utvrdio da je autor određenih stihova i autor predmetnog rukopisa, ipak zaključuje da je autor neko ko dobro poznaje al-Ḥafāğija i „ko je ili živio ili određeno vrijeme boravio u Egiptu. Također se može zaključiti da je autor nearap, jer snažno zauzima „tursku stranu“ tamo gdje mu se čini da al-Ḥafāğī omalovažava Turke (...)“ (str. 17).

Drugo, osnovni tekst djela, *al-Maqāma al-Rūmiyya*, napisao je književnik, učenjak, kadija i kazasker Šihāb al-Dīn al-Ḥafāğī, i to kao određenu vrstu „literarne osvete“ šejhul-islam Zekeriyazade Yahya efendiji, ali i kao kritiku općeg

stanja u Osmanskom carstvu. Al-Ḥafāḡī literarnu osvetu piše budući da nije dobio novo imenovanje za egipatskog kazaskera. Premda al-Muḥibbī u svom djelu *Ḥulāṣa al-'atar fi 'a'yān alqarn al-ḡādi 'aṣar* navodi da je razlog neimenovanja osionost i lakomost (str. 18), Mujić zaključuje da je razlog neimenovanja iznošenje kritika na račun lošeg stanja u Carstvu. Neimenovanje pak prerasta u okidač za sastavljanja vrhunske literarne osvete *al-Maqāme al-Rūmiyye*, u kojoj se ne štedi ni zvanični Istanbul niti sam šejhul-islam (str. 19), pri čemu se al-Ḥafāḡī vrlo uspješno koristi ironičnim i sarkastičnim jezikom. Mujić, također, obrađuje formalne i sadržinske aspekte rukopisa te žanrovski određuje rukopis poredeći ga s al-Hamadānījevim i al-Ḥarīrījevim *maqāmama*.

Treće, komentator djelo koje komentariše naziva *al-Maqāla al-Rūmiyya*. Mujić ističe da nepoznati komentator na dvadesetak mjesta ovako naziva al-Ḥafāḡījevo djelo jer je „u skladu sa svojom strategijom ‘preregistriranja’ smisla, odnosno žanra samoga teksta osnovnog djela, posegnuo i za promjenom naslova“. Jedan od razloga zašto je komentator tako postupao Mujić vidi u namjeri da se diskredituje sam al-Ḥafāḡī, s ciljem opovrgavanja sadržaja teksta, tj. da bi komentator odbranio osobe na položaju, vjerske službenike i uglednike Osmanskog carstva (str. 29–34). Također, komentator ne prenosi vjerodostojno al-Ḥafāḡījev tekst, ali i na druge načine nastoji manipulirati sadržajem al-Ḥafāḡījevog teksta, i to uvođenjem ličnosti kojih u izvornom tekstu nema (str. 42–45), čitanjem izbrisano i komentarisano nenapisano (str. 45–46), uvođenjem novog glavnog lika Hu-sejna (Mujić pretpostavlja da je i uveden kako *Komentar* ne bi bio tretiran samo kao odbrana aktuelnog carskog establišmenta, već da bi se i naredni šejhul-islam abolirao od bilo kakve veze s al-Ḥafāḡījem [str 46–52]), preinakama na planu grafije i semantike (str. 53–55) i dr. Detaljno elaborirajući, Mujić analizira i kontekstualne asumpcije komentatora, jer prije svega obrazuje očiti jaz između namjeravanog i protumačenog, umjesto da intencije al-Ḥafāḡījeve ironije i sarkazma budu razriješene (str. 56–66). Nadalje, komentator u epilogu postavlja četrnaest retoričkih pitanja izdvajajući njemu posebno interesantna mjesta iz al-Ḥafāḡījevog djela, a koja bi trebalo da pokažu da je al-Ḥafāḡī kriv i da treba biti žestoko kažnjen (str. 66–67).

Integralni tekst izvornika rukopisa nudi nam se na arapskom jeziku, ali i u prijevodu na bosanski jezik. Mujić i ovdje potvrđuje svoju vjerodostojnost, kompetentnost, vještinu i iskustvo s obzirom na to da se radi o rukopisu složene strukture i arhaičnog jezika, koji pak izvanredno prenosi u bosanski jezik nudeći pritom i akribijski precizne i odmjerene komentare u podnožnim napomenama. Budući da su prototekst (osnovni tekst) i metatekst (komentar) rukopisa nastali u klasičnoj formi u kojoj se osnovni tekst označava „uvodom“ *qāla*, a komentar „uvodom“ *aqūlu*, vrijedi istaći da Mujić pažljivim odabirom boja i korištenjem

podebljanih slova, kako u tekstu izvornika, tako i u prijevodu, uspješno određuje granice između prototeksta i metateksta.

Djelo Munira Mujića može biti modelom kako obraditi i prohodnom učiniti rukopisnu zaostavštinu pohranjenu u fondovima bosanskohercegovačkih biblioteka. Mujićeva erudicija i kvalitetno poznavanje historijskih ličnosti i prilika ne bi trebala obeshrabriti istraživače. Pred nama je djelo izrazito složene strukture. Komentari i pojašnjenja koje Mujić daje uz prijevod izvornika predstavljaju dodatni autorski tekst koji zajedno s prototekstom i metatekstom rukopisa obrazuju jedno intertekstualno i polifono djelo vrijedno za orijentalnu filologiju.

Mirnes Duranović